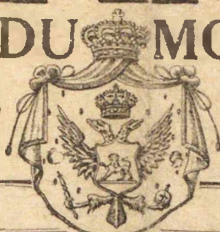

Дост из ази према потреби. — Адреса за све што се тиче листа: Journal officiel du Monténégro, Neuilly-sur-Seine, rue Ancelle (France). — Рукописи поштују у редакцију. — Претплата на шест месеца износи три франка за Француску, шест франка за све друге земље. Појединачни број по 16 сантика.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

LA VOIX DU MONTÉNEGRO

Journal officiel du Royaume de Monténégro
"GLAS TZERNOGORTZA" (La Voix du Monténégro)
paraissant actuellement à Neuilly-sur-Seine,
suivant les exigences du service.

On s'abonne au bureau du journal officiel
à NEUILLY-SUR-SEINE, rue Ancelle.
Prix de l'abonnement pour six mois:
3 fr. pour la France, 6 fr. pour l'Etranger.

За огласе плаћа се по 10 сантима за сваку ријеч или број штампаних петитивних слова. За сваки оглас, мада од 30 ријечи: два франка. За понављање огласа: половина цијене. За крупније огласе: према томе, колики простор заузимају (сваки запримилен петитивни ред рачуна се као 8 ријечи).

НЕЈИ код Париза, 6. јануара 1918.

NEUILLY-sur-SEINE le 19 janvier 1918.

О Новој Години измијењени су ови телеграми:

A Sa Majesté le Roi de Monténégro,
Paris.

Au début d'une nouvelle année l'offre à Votre Majesté mes bons souhaits et les plus cordiaux pour sa prospérité et son bonheur, et j'ai l'espoir que le triomphe final sur nos adversaires, triomphe dont Je ne doute pas, ne tardera pas longtemps à voir le peuple de Votre Majesté obtenir la réparation du mal dont il a souffert et la sécurité contre une agression dans l'avenir.

George R. I.

Sa Majesté George V,
Roi de la Grande-Bretagne et Empereur des Indes.

Londres.

C'est avec un plaisir ému que j'ai reçu les bons souhaits de bonheur et de prospérité que Votre Majesté m'a fait parvenir gracieusement, et Je La prie d'agréer mes plus cordiaux remerciements ainsi que pour les pensées de réconfortant espoir que Vous avez, Sire, envoyées à l'adresse de mon malheureux peuple. Celui-ci dans sa cruelle infortune a toujours eu confiance en ses nobles amis et il ne doute pas que la Grande-Bretagne et ses Alliés ne sachent, lors de la victoire finale de leurs armes, guérir ses plaies, lui faire oublier ses souffrances, et assurer la sécurité de son avenir.

Nicolas R.

Пријевод:

Његову Величанству
Краљу Црне Горе

По.

О Новој Години подносим Вашем Величанству моје добре и најсрданије жеље за ваше добро и срећу; надам се да ће коначни тријумф над нашим противницима — тријумф, у који ја не сумњам — ускоро дати народу Вашег Величанства да дочека поправку оних зла што их је препатило, и да ће у будуће бити обезбјеђен од опасности.

Ђорђе

Његову Величанству Ђорђу V
Краљу Велике Британије и
Цару Индије

Лондон

Добре жеље за срећу и напредак, које ми је Ваше Величанство изволело учинити, примио сам и веома су ме дирнуле; молим да примите моју најсрданију захвалност, а тако и на прилике изразима којима сте се, Величанство, сјетили мога несрећног народа. У својој големој несрећи, мој народ је вазда имао вјеру у своје племените пријатеље; он и не сумња у то да ће му Велика Британија и Савезници јој, пошто њихово оружје коначно извојује побједу, излјечити ране, те да ће моћи заборавити оно што је препатило, и да ће му они обезбједити будућност.

Никола

НЕСЛУЖБЕНИ ДИО

ДВОРСКЕ И ДИПЛОМАТСКЕ ВИЈЕСТИ

— О Новој Години, како нам јављају из По-а, Његово Величанство Краљ примио је телеграфске честитке од свијех Суверена и државних поглавара савезничких и неутралних земаља, тако исто од одсутних чланова Краљевске Породице, од Краљевске Владе и многобројне друге честитке из савез-

ничких, црногорских и југословенских кругова.

У малој руској цркви у По-у служио је на Нову Годину св. литургију руски протојереј из Биарица, високопочасни отац Николај Попов. Служби бојској присуствоваху Њихова Краљ. Височанства Кирилица Ксенија и Вјера, са војним и грађанским особљем. Читано је многољетствије за здравље Његова Величанства Краља Црне Горе и Краљевског Дома. Црква је била пуна браће Руса и Срба, који се налазе у По-у.

Други дан, по Новој Години, допутовао је у По изванредни италијански посланик при нашем Двору, г. барон Романо Авенана са господом и њерком, да са породицом лично поднесе Њиховим Величанствима своја честитања.

— Предсједник Кр. Владе, Министар Спољних Послова, г. Евгеније Поповић, и Министар Просвјете, заступник Министра Правде, г. др Перо Шоћ, вратили су се другога дана по Божићу из По-а, намо су били пошли да учине посјету и да поздраве божићне празнике Њиховим Величанствима и Краљевској Породици. Господар се потпуно опоравио од болести, те послије неког времена излази у посету у околици. У тишини и на скроман начин провела је Краљевска Породица свијетле празнике, окружена г. г. Министрима и члановима пратње. Господар је веома љубазно примио г. г. Министре, захвалио им на божићној честитци и пожелио да догодишњи Божић свикомлици дочекамо и прослаavimo у ослобођеној домовини; при растанку, Његово Величанство је, преко Министара, испоручило честитку свијема који су остали у Паризу, чиновништву Кр. Владе и свој избјеглој нашој браћи.

— Њихова Кр. Височанства Престолонаследник Кијаз Данило и Кирилица Милица допутовали су у Париз.

Неји, јануара 1918.

Кампања противу Црне Горе и њене династије почела је још 1913. Најприје журналистички, затим терористички.

Убити је, морално плаћеним клеветама по новинама и тајним непотпуним рапортима кроз стране дипломатске канцеларије — бијаше прво средство. Бомбе, донесене 1917. на Цетиње, дошле су као припремљена последица у цијели физичког истребљења. Покушај није успио. Пошто се на земљишту племените и високо просвијетљене француске нације, која је једном савезничком Краљу указала гостопримство, не смију латити свога другога средства, обилно искористићавају оно прво. Настављају се толико пута поновљене денунцијације и мрачне махинације.

Унижавањем угледа једне српске краљевине и њених представника пакленим методом црши се у два

правца: Црна Гора је, тобоже, унутра реакционарна, а споља непационална. Првом клеветом наоружавају се и раснаљују према њој српском напредни духови; другом родејуби.

Дјела су, међутим, потврдила обратно.

Унутра је била принуђена да се брани од рушитеља домаћег реда и мира, који су под маском неискренога слободоумља, убацивани непреко државних граница. Занимљиво је констатовати да су нецрногорски шефови ових несвесних превртача усклијели помамним бијесом управо онда, кад је Краљ Црне Горе, од своје сопствене воље, прекинуо патријархално-аутократски облик владавине и своме народу дао Устав на савременој широј демократској основи.

Споља, поред свијех клевета о тобожињем шуровању са Турском и Аустријом, дакле о «националној» политици, Краљ Никола је 1912. приликом заратко Турској, а 1914. приликом објављивања Хабсбуршкој Монархији због њеног напада на Србију.

Ипак и даље се клевета. Гдје?... Овдје, у туђини, на грдни штету српском имену!

Сад им је једино и потоње средство на хиљаду начина препричавана неистина да је Црна Гора пред крај 1915. надала Србију и Савезнике. Зар није тајста Црна Гора у јесен 1915. војску Србије сасла од коначне катастрофе? Зашто се брижљиво избјегава помињати, да је Црна Гора великим дијелом помогла српској војсци да кроз њу избјегне у Арбанију и на Крф? Ако се хоће, лако је на то дати јасан одговор са тврдим доказима. Ми, у ту сврху и у интересу наше чисти и невиности, молимо и тражимо јавну анкету наших Савезника. Видјело би се, ко је крив; утврдило би се, ко је, прије времена, на штету савезничких интереса, упропастило Црну Гору. Сав би свијет тада увидио да су клеветници њени и њезине династије огорчени: не противу њеног тобожињег издајства, већ противу њеног останка, противу њене рестаурације, зајемчене од Савезника.

Приче о издајству само су изговор, под којим се крију жудње за уништењем конкурента и посебни власнички рачуни јачих и богатих. Није лако оправдати пред демократским савезничким јавним мишљењем анексионистичке и империјалистичке тежње извјесних власника, који би хтјели да у своју личну корист униште суверенитет Црне Горе и да на један недостојан начин истребе једну заслужну и старију династију српског народа. Зато Црној Гори подмећу некакво издајство савезничке ствари, како би на вјештачки начин према њој озлиједили наше велике Савезнике, не би ли је ови, заведени, лишили свијех права, која је часно и јуначки изгубила у крвавој борби са својим и њиховим

непријатељем. Међутим, непобитна је истина да она никада није издала, нити раније, нити овога великога рата за слободу народа, нарочито не братску Србију, српску и југословенску ствар. Напротив, Црна Гора је та, која је овога рата била напуштена и издана.

У данима катастрофе њене војске и опште народне констернације, кад је шеф тадашње црногорске Владе са свијема друговима подишо Краљу Николи писменом ставку, зато што је Краљ одбио Владин приједлог да се ступи у преговоре о миру с Аустријом, један од савезничких представника свијема је силама радио на томе, да Краљ Црне Горе по сваки начин закључи мир или да абдицира! *Pia desideria!* Сад га са те исте стране оптужују ради онога, на што је био нагоњен, на што је, макијавелистички, био навођен!!

Будемо ли и даље, овдје, изазивани, мораћемо се латити објављивања свијех документованих чињеница из тога времена. Оне ће високо уздићи част Црне Горе и њена Краља. Цијелом цивилизованом свијету те би чињенице показале, да је кампања противу најмањег и најслабијег савезника, Црне Горе и њене династије, у иностранству, када се налазимо без отаџбине и без заштите њеног мјеравањег суда, једна веома ружна страница овога рата. Та је кампања, уз разне чудновате тајне и јавне шепотане, којима је изложен углед представника Црне Горе, циничан подметљив узвишеним начелима заштите малих и слабих, неправедно гоњених.

СЛОБОДНА ГОВОРНИЦА TRIBUNE LIBRE

ЈЕДАН ЗЛОЧИН

ИЛИ — „УГОВОР ОД 1907.“

Приближује се дан суђења! Приближује се дан Правде и Истине! Дан, када ће Црна Гора добити пуну satisfacciju за све, што се противу ње радило и што се ради!

Процес, који се већ три године, најприје тајно, па сад јавно, води противу ње, ближи се крају. Последња инстанција има да рече своју ријеч... Ту ријеч Црна Гора чека мирно. То ће бити њен тријумф, јер ће Истина побједити лаж, Правда — неправду, а Морал — неваљалство!

А пресуда? Она ће бити сензационална, неочекивана, страховита. Гледати сте при суђењима, или сте читали по новинама и романима који обично поседатине „Невинно осуђен“, ефекат последње пресуде која каже: „невини“. О како су величанствени и страшни ти тренуци! Публика, која се гушала оптуженог, слушајући оптужбу тужиоца, исказе лажних и плаћених свједока и читање фалсификованих докумената, збуни се, запани — кад сазна, да је све то лаж, и, гушана према оптуженом, одједном се претвори у сажалење, у симпатије, љубав и дивљење.

Оптуженога у тријумфу на рукама но-

се из суднице, са узвицима: Живједа Правда!

А лажни тужници, плаћени свједоци и фалсификатори...? Ви већ знате што бива с њима... Долазе на оптужничку клупу!

Тај дан се ето приближује... То ће бити велики дан и за појединца и за друштво, јер Истина, Правда и Морал основни су друштва. Он ће бити велики и за нас, али у исто вријеме тежак, жалостан, страшан...

Да, да, страшан, јер зло оних који треба да буду суђени за лажну оптужбу, за плаћено свједочење и за фалсификат — и наше је зло; а њихово добро, и наше је! Та зар није „њихова судбина је и наша“! Нас ће вријеме и догађаји најбоље бранити. Ево у осталом доказа:

Али ми нећемо бити криви.

„У законској одбрани имаш права убити: брата, оца, па чак и мајку своју.“ То веле и морални и правни закони. Ипак ми нећемо у законској одбрани ићи докле докле имамо право; бићемо великодушни, јер „њихова судбина је и наша“! Нас ће вријеме и догађаји најбоље бранити. Ево у осталом доказа:

У 34. броју „Гласа Црногорца“ рекао сам, да ме је А. Радовић наговарао да пишем брошуру у одбрану Црне Горе. Рекао сам и то, да ми је рекао том приликом (у Риму) да не заборавим иштриге, које је, како он тврђаше, починила србијанска дипломатија. Између осталих података, рекао ми је, да је она поднјела Савезницима један фалсификован уговор између Црне Горе и Аустрије. Рекао сам и то, да ће ми оно посвједочити г. г. Вучковић, Лукић и Праа, јер они су присуствовали мојој расправи са Радовићем код г. Вучковића, о којој сам већ говорио у мом првом одговору Радовићу (види 25. бр. „Гласа Црногорца“). Том приликом сам рекао Радовићу: „Ви сад друге радите, него прије! Зар ме нијесте у Риму свједоцивали да пишем брошуру — противу србијанске дипломатије?“ Он ми је морао признати, збуњен и понижен: „Па, јесам!“

Непјероватно, али истинито, да „Уједињење“ бр. 19, који ми баш данас дође до руке, доноси баш тај уговор *доказујући да је постојао!*

Ево како почиње чланак о том:

„Југословенски листови у Америци препамтали су из „Црне Книге“ тајну конвенцију, за коју се у тој књизи тврди да је закључена 12. јуна 1907. године између цара Франца Јосифа и ондашњег кнеза Николе. Та „Црна Књига“ објављена још 1912. г., називала је тада, као што је познато, силну сензацију у свим политичким круговима.“

У првом дијелу те конвенције, у тачци г.), вели се, између осталог, да Краљ Никола има очекивати накнаде у Сјеверној Арбанији, а у тачци г.) другог дијела, вели се: „да Аустрија доушита сферу црногорског утицаја до ријеке Дрина.“ Значи, овим је уговором Аустрија признала Црну Гору Скадар. Међутим исти овај Радовић у својој изјави у Idea Nazionale од фебруара 1916. баш о Скадру вели:

„Мисао се и вјерује се да између Аустрије и Црне Горе постоји тајан уговор који се односи на окупацију Скадра прошле године (јуна 1915.) Отуђују нас да је та окупација извршена уз пристапак Аустрије. У једном недавном интервјуу показао сам, у „Ђорјале д'Италија“, да су лажни ти главни који се протурју о начину како је Црна Гора извршила окупацију Скадра. Изјављујем да је 1913. Црна Гора могла коначно остати у Скадру, старој својој пријестоници, освојеној крвавом најбољом још синова, само да је наш стари Владар хтио пристати на исправку границе према Котору.“ (т. ј. да је хтио Ловћен уступити Аустрији. — Примједба Вл. Ђ. П.)

„Црна Гора је 1913. Аустрији одбила сваки предлог који се тичао Ловћена; да е постојао икакав споразум, као што се то тврди у италијанској Црна Гора би морала другаче поступати.“

„На овај начин одбијена Аустрија одлучила се да нам са оружјем у руци оспорава нашу, толико вјекова жељену престоницу.“

Радовић нема образа, куражи ни чојства да рече да је тајан овај уговор или пак, не. Он перфидно само наводи „факта“, која су „карактеристична“ и којима он хоће да докаже тачност уговора.

Кад је дакле овај уговор тајан зашто Аустрија не дозволи Краљу Николи 1913. да задржи Скадар и зашто је она 1913. „с оружјем у руци оспорава наша толико вјекова жељену престоницу“ како вели Радовић??

Уговор од 1907. објављен је још 1912. то признаје и Андрија, и назвао је тада како он вели „силну сензацију у свим политичким круговима.“ Пошто је синор Радовић политичар „вишег стила“ који „пледира пред Европом“, то је он морао знати за овај уговор кад је објављен т. ј. 1912. до изјаве његове у Idea Nazionale т. ј. 1916., нарочито кад је његова објава изазвала „силну сензацију.“

Сада, пак, у „Уједињењу“, као факта, којима жели утврдити вјероватност уговора, Радовић наводи:

1.) „Непобитан је факт да је у мају 1907. године кнез Никола тражио од Аустро-Угарске појничку помоћ у случају буне у Црној Гори и да је добио њен пристапак на то.“

Ово је Радовић дакле морао знати 1916., кад је дао изјаву у Idea Nazionale.

2.) „Непобитан је тако исто факт да је Аустро-Угарска врло ревносно помагала и прва признала нову, краљевску титулу владару Црне Горе, поддржавајући и његове личне амбиције само зато, да створи једну диверзију националном центру од којег је замишљала.“

И ово је он морао знати 1916., јер је од проглашења Краљевине до 1916. прошло било равно шест година.

3.) „Дворски петински кругови, и поред уговора о савезу са Србијом, јавно су исповиједали да Црна Гора треба да остане неутрална у овом рату, и једино се има благодарити народној свјесности и непоколебљивој братској солидарности што је она ушла у рат. (Изјаве те врсте чујале су се и у току самог рата.)“

И ово је он морао знати 1916., јер је у почетку рата био на Цетинју, а ово се јавно исповиједало као што сам признаје.

Кад је дакле рекао да је тајан уговор од 1907. Нето тако, он је знао за ова „факта“, којима се жели утврдити вјероватност уговора од 1907.

Имеће се питати: Кад је Радовић знао за све ово 1916., зашто је давао онако очајну одбрану у корист „нашег старог Владара“? Зашто „факта“ о којима је ријеч, не доведоше Радовића у положај, који га данас доводе, т. ј. да чине вјеродостојним уговор од 1917? Зашто? Проста ствар... 500.000! Хоће ли се Радовић моћи и сада, као прије, бранити да је то сазнао, тек пошто је престао бити министар, и да јето учинио према званичном саопштењу са Цетинја. Не, он се не може више бранити. Не, па макар, да му је документ о томе остао не само код г. Миша Поповића на „познате куће Поповић — Јабучанин“ него, да је и копију од тог оставио код г. седира Јагоша Радовића!

Дакле Радовићу, признај већ једном да си говорио неистину, о најлакшији Југословенине, јер то би била прва петина из твојих уста!

Нека ми читаоци опросте што се овом баналном ријечју често служим у полемици са овим типом. Са изјесним балканским политичарима немогућ је други рјечник, о чему имамо безброј примјера, ипак, онај, када г. Протаповић, бив. српски министар, писање у „Одјеку“ за једног „добротвора“ Радовићева чланак под насловом „Архипаков.“

Пређимо сад на уговор и његову вјероватност. Цитирам га дакле према „Уједињењу“:

Ево, на што се владар Црне Горе том „конвенцијом“ обавезује:

а.) да ће штитити аустро-угарске интересе на Балкану.

Колико циотима! Владар од 200.000 душа, да штити интересе једне велесиле од 54 милиона која је у исто вријеме балканска држава! Зар ово не би било и једно понижење за Аустрију! (Надати се је, да ће једног дана искрешити и неки уговор, да је Краљу Николи и Вилхелму II повјерено штићење немачких интереса у Багдаду!)

б.) да неће доћи ни у какав споразум са страним државама, нарочито са Србијом, Русијом и Италијом, без предходног договора са аустро-угарском владом.“

Краљ Никола међутим не што није дошао до каквог год споразума, него је 1912. склопио уговоре са Србијом, Грчком и Бугарском, и с њима ратовао против Турске; 1913. склопио је други уговор са Србијом и Грчком, и с њима ратовао против Бугарске; 1914. пак постао савезник читавог свијета и с њима ратовао против Аустрије.

в.) да ће пристати на анексију Босне и Херцеговине од Аустро-Угарске и да ће онемогућити сваки покрет, који би ишао на ослобођење тих наших покрајина.“

Краљ Никола је међутим једини који није признао да анексијом Босне и Херцеговине нијесу провјерљива права Српског Народа.

Србија је 31. марта 1909. прелазла Ерпталу издедуху поту:

„Србија признаје, да није повређена у својим правима стањем ствари, створених у Босни; због тога она ће се покорити одлукама, које силе донесу у погледу чл. 25. Берлинског уговора.“

Црна Гора пак, благодарећи свом насланању на пријатељство Италије, поред традиционалне оданости Русији, односно Тројном Споразуму, прелазла је 5. априла 1909. издедуху поту преко италијанског министра барона Савити:

„Убијеђена у пријатељске осјећаје, које силе тај је у погледу Црне Горе, Краљевска Влада је готова да се покори одлуци, које силе донесу у погледу чл. 25. Берлинског Уговора.“

Према овоме, једина је Црна Гора која је Српству очувала и формално право на Босну и Херцеговину!

г.) да ће признати Аустро-Угарској претензије на Стару Србију, Македонију и централну Арбанију, одричући се црногорских претензија на Спич, Хај и Нехај и очекујући накнаде у Сјеверној Арбанији, ако би Аустрија окупирала Горње три земље.“

У ствари је так било то, да су делови Краља Николе на Бугарском Миру 1911. Србији признали право на Стару Србију и Македонију.

Спич је, пак, Црна Гора тражила на траг од велесиле потом 23. септембра 1908. „пошто је Аустрија бачила подлоге анексијом Берлинског Уговора.“ како се том потом вели.

д.) да ће у случају рата са Србијом или Русијом одржати најстрожу неутралност.“

Краљ Никола међутим и његова влада су, као што се зна, приликом пристапак Србији, да ће са њом подијелити судбу у овом рату, Црна Гора је била једина држава, а Краљ Никола једини владар, који није био нападнут од непријатеља у овом рату. Он је једини савезник који ни по којем уговору није морао ступити у рат на страну Савеза. Он је једини савезник, који није за принуђавање своје неутралности у корист Србије ником и никад постављао ма какве услове. Сви услови су били у делови, коју је г. Нашпић добио од Црне Горе, неколика сата после што је био примио ултиматум Аустрије, а која гласи: „Црна Гора и данас као и увијек дијелиће и добро и зло са Србијом. Ваша судбина је и наша.“

Руски министар г. Пеллавин, предавајући Краљу Николи акредитивна писма прошле године у Бордо-у, рекао је: „Ви сте били први који сте тргли мач у одбрану српског брата!“

„Тагблат“ пак писање у почетку 1916.: „Заузета је престоница познатог руског експонента на Балкану. Срушен је тим и последњи ослонац Четворног Споразума. За који дан биће заузета и она земља Краља Николе, који је умно за вријеме мира изигравати вјешто лојалног сусјела, док је у свим критичним моментима био просто оруђе у рукама

Русије против нас. Такав је он био 1869., 1882., за вријеме анексије 1908., па и у садањем рату први се је одлучно да нападне Аустро-угарску Монархију.“

Нијеман, пак, барон Макај у књизи „Völker-führer und Verführer“, (Freiherr von Mackay, R. H. Loening, Frankfurt 1917.) стр. 224. вели:

„Он (Краљ Никола) бијао изгубио сваку способност за суђење, што може постићи реалном снагом. Није предвиђао, да му је братимљене са Савезницима, дао за зеленим карташким столом улогу играча, чија се срећа, у моменту банкротства, прва расипа.“

„Тако се то деша (т. ј. објава рата Аустрији). Успркос све своје политичке дукавости, није се могао сачувати у својем закључку од двије погрешке, које су му разбиле све политичке комбинације. Те погрешке су: глупост, којом се цустио опонити мелодијом панславенских музичара и слиједи мржња против Аустрије, којој није могао опростити што му је ова одузела добар залагај — Котор, кога Црногорци бијаху срећно очували од Француза.“

Не смије се заборавити да је, у овим критичним моментима по Србију, Аустрију за неутралност Црне Горе пуцала јој велике накнаде, између којих и Скадар. Ово је све било познато савезничким посланицима, који се 1914. налажаху на Цетинју.

Према „Уједињењу“: **Чланом седми кнез Никола се обавезује да, на случај аустро-италијанског рата, уступи аустријској флоти барско пристаниште и околне војне положаје, а за то ће, као накнаду, добити пет милиона круна који ће се исплатити његовој приватној каси.**

Да видимо сад како је Краљ Никола испунио ову „обавезу“ према Аустрији:

Прво.

У прољеће 1909. Краљ Никола наоружава први пут Ловћен, са три батерије талијанских топова, против Боке Которске. Сва бечка преса најжешће нападала је тада Италију и Црну Гору, тражећи, да и Аустрија пошле топова појединим афричким племенима, који су у сусједству са тамошњим талијанским колонијама.

Друго.

Чим је овај рат почео, Краљ Никола моли за помоћ Француску тражећи топове за уништење Боке Которске и аустријске флоте. Француска шаље двије батерије, које септембра 1914. предузимаху живу акцију против Боке са осталим црногорском артиљеријом. Пошто је и француска и црногорска артиљерија била старијег модела (1872.) акција остаје безуспјешна.

Треће.

Краљ Никола моли поново Француску у почетку 1915., да пошле топове 305 mm. за уништење Боке. Ову молбу он повјева А. Радовићу, тада црногорском делегату у Паризу, Риму и Лондону. Француска даје обећање и ствар је била свршена.

Српски пуковник г. Боривоје Пеншић, који бијао тада у Црногорској Врховној Команди, заједно са француским командантом г. Буле-ом, 6. фебруара прегледају рад пута Вар-Бува, који Црногорци грађаху, да би се ови француски топови могли најјестити не само на Ловћену него и са стране Будве. Истим дана француски официри г. г. Pierre Barris, Rieux и Sorena узимљу пошљедње снимке са ловћенских позиција, на којима се ови топови имају намјестити. Све ово бива по наређењу Врховног Команданта т. ј. Краља Николе. Уједно све се ово догађа после оне знамените побједе србијанске у јесен 1914. и кад Русн прелазаху Карпате, односно кад изгледаше свакоме да је finis Austriae. Због тога многи се вараху и рачунаху, да помоћ Црне Горе није више потребна, шта више, треба је припремити за „окупацију“, јер, у болесним мозговима неких, бијаху само ове мисли: „Ми треба да владамо!“, „Ми треба да будемо Црвенја!“

Црна Гора је нестрпљиво чекала на

ове топове, али они, на жалост, не дођоше, и ако је ствар била свршена. Ко је ово омео? Ко је крив што Бока није уништена? Ко је крив, што је „Ловћен, наоружан историској артиљеријом, чекао мирно да дође неко да га узме,“ као што је то рекао у једном чланку у јануару 1916. садашњи председник Француске Владе г. Клемансо.

Ја не знам! То је за мене и за многе „тајна!“

Делегат црногорски Андрија Радовић, који се бавио са овим, оптуживао је раније за ово жерску дипломатију у Паризу, т. ј. да је она спријечила ово. Ја не знам да ли је то тачно или не. Ја вјерујем да није, ипак ја морам рећи јавно све што знам о овоме, јер то захтијева Истина и Правда!

Морам то рећи и због тога, што је то један од најглавнијих разлога за пад Ловћена, затим Црне Горе и Арбанџе. Ово је, у исто вријеме, и разлог за оне десетине хиљада српских гробова кроз Арбанџу и Грчку, јер да је Бока била у савезничким рукама — на чему је радио Краљ Никола — српска војска не би морала напуштати Црну Гору.

Ево дакле што ја знам о тој оптужби Радовића. Он је ову страну оптужбу саопштио влади генерала Вукотића. Он је ово рекао и мени оном истом приликом, кад ми је савјетовао да пишем брошуру против српске дипломатије. Ово ми је рекао у два пута, а једном у присуству г. С. Марића, посланика (сада у Женеви). Ово је он исто говорио г. Милану Ковачевићу, бив. посланику на Сабору Босне (Женева) и г. Драг. Матановићу проф. (Париз). О овоме ће бити сигурно нешто познато и артиљеријском капетану г. Р. Вуксановићу (Париз), који је заједно с Радовићем био, као стручно лице, делегат 1915.

Ово ми је исто морао признати и приликом моје већ помињане савјешне код г. Вучковића и то пред г. Вучковићем, Лучићем и Прљом. Приликом тог сусрета са Радовићем, на који је он, на његову несрећу, дошао позван и неочекиван, и пошто сам му брзи у брзи скресао о 500.000, рекао сам му и све остало што сам морао рећи човеку као што је он. Између осталог казао сам му ово: „Ви сад и узрок о пропасти Црне Горе друкче представљате него раније, јер сте пр. прије оптуживали жерску дипломатију у Паризу, да је спријечила ништање од Француске 1915. Црној Гори помоћ у артиљерији. Ово сте, г. Радовићу, признали мени два пута у Риму и то једном у присуству г. С. Марића. Ово сте ви исто причали г. М. Ковачевићу и г. Драгутину Матановићу.“

То су ето ријечи, које сам рекао Радовићу том приликом. Он ми је, пак, опет збуњен и понижен, рекао у присуству г. Вучковића, Лучића и Прље:

„Јесам, али то сам чуо од једног Француза.“ Вођа Црногораца, и „државника“ одговорио је као један букварца.

Према свему горњем, Радовић има да одговори јавно:

1.) Је ли истина, да је Црна Гора наоружала Ловћен у пролеће 1909. дакле последице „уговора“ од 1907.?

2.) Је ли истина, да је Француска послала у јесен двије батерије топова на Ловћен, а против Боке?

3.) Је ли истина, да је Црна Гора, преко њега, молила Француску у почетку 1915. за нову модерну и многобројнију помоћ артиљерије против Боке, на што је била раније дала свој пристајак?

4.) Ко је и каква је узрок, што је Француска одустала од ништања ове намјераване помоћи?

5.) Је ли он, и зашто, оптуживао српску дипломатију овом страшном оптужбом?

6.) Смије ли један поштен човек коме су позната сва ова факта тврдити да „уговор“ од 1907. да је истинит, кад факта, досад изнесена, а која су Радовићу и осталим бандитима позната — говоре сасвим обротно, нарочито она што се тичу тач. 7. уговора?

Кад на све ово одговори Радовић, има да рече: шта је онај човек, који зна сва ова факта, па је опет у стању, да напише не за једног краља, него и за једног обичног човека, старца од 80 год. овако

као што је написао центармен А. Радовић:

„Тајну конвенцију од 12. јуна 1907. године, премапотписали су гроф Голуховски и др. Л. Томановић. Ако би др. Томановић порицао и вјеравао како он ништа није знао о томе послу, могло би му се вјеровати, јер то не би био први случај, да Краљ Никола узима или бар покушава да узме блатно-потпис од својих министара.“

Ово остављам Радовићу да бира сам, јер ја више немам ријечи, којим бих могао представити све невалалство, све гадости душе и карактера једног А. Радовића, Л. Гатала, Ј. Спасојевића—Антелиског и Ј. Ђурашковића.

Да се сад вратимо на главну тезу, т. ј. да видимо и још један, четврти факат, како је Краљ Никола „испуњавао обавезе“ из „уговора“ од 1907.

Четврто. Када је у јесен 1915. почела офанзива аустро-немачко-бугарска против Србије, Савезници су читали Црну Гору, како ће се држати у новој офанзиви против Србије?

Краљ Никола и његова влада одговорили су потом у почетку новембра 1915., да ће се држати као и до сада — до последњег, и молила да Савезници снабдеју Црну Гору провијантом и ратним материјалом. У истој поти мољени су Савезници да пошљу помоћ Црној Гори од једне дивизије за појачање јужног фронта. Црна Гора и Краљ Никола нудили су, дакле, Ловћен у руке Савезницима. Ова тражена помоћ није никад дошла. Зашто — не знам, те се према томе морамо задовољити са оним што је о овоме рекао министар спољних послова Италије г. Сонино у талијанском парламенту на сједници од 16. априла 1916. Ево што је он рекао:

„Говори се да је Италија могла и требала, да пошље једну војну заштитну експедицију у Црну Гору. Али ова теза не може да издржи најосновнију критику, која би се основала на тачном сагледању елементарних тактичких и стратешких ситуација на копну и мору.“

Уништају се све ове глупости, које је Краљ Никола тражио уштити Аустрији, како то „уговор“ вели, а које није учинио, него све обротно, Аустрија се по овом „уговору“ била обавезала, да учини за Краља Николу ово:

а.) да ће књазу штитити пријатељство, дајући му моралну и материјалну помоћ, и да династији гарантује трајност и непоколебљиву сталност.

Како је Аустрија испунила ову обавезу, видјећемо кад будемо говорили о чл. 7. „уговора“.

б.) да признаје књазу Николи титулу краља.

У истом чланку Радовић, пак, тврди да је „непоштити факат да је Аустрија потписала и признала прва краљевску круну Краљу Николи.“

Истина је да су све силе признале Краља Николу за краља, природно је да је то учинила и Аустрија. Али то је учинила прва Русија, којом приликом му је дала највеће одликовање — титулу маршала руског. (Краљ Никола је био тада и данас једини маршал руски. Маршалску му је патицу додио на Цатиње лично велики књаз Никола Николајевић).

Ево што о томе вели Нијемац барон Макај у истој књизи коју сам већ помињао, стр. 222.:

„Када се у Раковици 1908. Консулата са Петроградом споразумјела — и тиме материјалне везе, као психолошке претпоставке за талијанско издајство одлучиле — цетински двор је био центар политичких сјетак: чији су конни били раширени између Тибора и Неве.“

„Због овога — када је „добри таст“ (Краљ Никола) 1910. славио 500-годишњи јубилеј владавине и златну свадбу — могао је у кругу три краља, бити срдечно поздрављен од владара и влади четири споразумне силе, и примити краљевску круну, из њихових руку.“

в.) да пристаје да скине кон-

тролу с Бара, чим сама буде извршила анексију Босне и Херцеговине;»

Контроду је пак скинула сама Црна Гора, потом од 23. септембра 1908. а признале су је све велесиле у априлу 1909; а француска је била прва, која је поздравила потпуну слободу црногорског, односно српског мора, пославши у Бар — који дотле није смјо примити ни једну ратну лађу — своју ескадру под командом адмирала Пиве-а.

г.) »да допушта сферу црногорског утицаја до ријеке Дрима.«

Аустрија не само што није допустила сферу црногорског утицаја до Дрима, него је насилнички одузела Скадар Црној Гори. За ту „бруталност“ аустријску, како је назвао ту скоро „Тану“, зна цео свијет без — Црне Банде. У осталом ево што каже о том познати историчар француски А. Debidour (Histoire Diplomatique de l'Europe, seconde partie, vers la grande guerre, 1914-1916. стр. 201):

„Редације између Аустрије и Русије посталоше опет пријатеље од неког времена, а поводом интересовања кабинета из Петрограда у погледу Црне Горе, и због жртава, које бечки кабинет покушавао да наметне овој малој држави.“

„Црногорци, који већ од дугог времена опсједаху Скадар, држаху очигледно ово мјесто, али Аустрија нехотиче ни по којој цијени, да им га уступи. Последње неколико недеља напрезања, бијаше постигнут у марту, споразум о границама, по коме наравно Скадар бијаше присаједињен Арбанџи...“

„Послије тога Црногорци узеше Скадар (23. априла) али се они не показиваху вољни повратити њихово освојење. Да би их приморали дапусте, силе су предузеле флотску демонстрацију 7. априла пред Баром и почеле блокаду обале од овог порта до Црња. Ово се је свршило када се је Краљ Никола покорио (5. маја) и град, који бијаше предмет расправе, од тада бијаше окупиран интернационалним детаљима.“

А ево што каже исти Нијемац барон Макај у већ помињаној књизи, стр. 223.:

„У претходним балканским емиграцијама је он (Краљ Никола), главну улогу играо кад је руско-сербско уштитано поље свирало за експлозију, онда би, кљатар од мало више од 200.000 душа, није имао мира, а да га први не запали...“

„Ма да је ово смјело подузеће успјело против Турака, ипак он од овога успјеха није постигао важне и жељене резултате. Скадар с околином одузет му је, од стране централних сила, стварањем независне Арбанџи.“

д.) »да призна да књаз Никола изврши промјену у реду престолнаслеђа, како он за сходно нађе.«

Глупост! Ово је чисто унутрашње питање сваке земље.

ђ.) »да књазу, односно његовим насљедницима, плаћа по 365 хиљада круна годишње, докле год буде важио овај уговор.«

Ово сигурно Краљ Никола није примао, пошто уговор није испуњавао. Ако му је пак Аустрија, и поред тога, ову суму плаћала, то ју је морао примати, бар за вријеме овог рата, преко Андрије Радовића, јер је он тај био преко кога су шле из иностранства све суме за Црвени Крст, државу и т. д., а о којима он још није познато никоме рачуна, и ако је проћердао преко 10.000.000 франака. Другим начином, бар ове двије-три године, није могао примати. Интересантно је напоменути, да један други морално-умно-физички гад из Црне Банде Данило Гатало прије неколико дана оптужује у Гизети Лозанској Краља Николу, (и тадашњег министра финансија Р. Поповића-Јабучанина) не да је примао од Аустрије новац, него да га је чак давао аустријском консулу у Скадру да би овај организовао банде против Србије. Да би што боље компромитовао и саму Црну Гору, Гатало вели, да је Црногорска Банка (приватна установа, у којој је Радовић члан Управе државна Бан-

ка.) Краљ Никола међутим је 14. јуна 1915. окупирао Скадар, проћердао аустријског консула, интернирао његове агенте и очистио од арбанашких банди сјеверну Арбанџу. Највише од свега овога имала је корист баш Србија, приликом повлачења концем 1915. То су признали и Савезници. Лондонски „Тајмс“ од 25. новембра 1915. нпр. вели: да је окупација Скадра због које је, — како он вели, — било неесугласица и многих неоправданих напада против Црне Горе — било у ствари једно велико дјело — управо дјело Провиђења!

Да пређемо сада на главно из овог „уговора“, за који Андрија вели овако:

„Али је најважнији члан девети којим Аустро-Угарска, на случај да успије подвластити балканске државе, обавезује и Црну Гору да уђе у састав хабсбуршке династије с пространим аутономијом, а књазу Николи признаје се у тој новој конституцији држава, мјесто веома угледно и достојно са свима владарским атрибутима и пренумерацијама, каква буду приликама одговарала.“

Сви ће се читаоци сложити са мном, да је сада, кад се ближи крају ликвидација српског, балканског, аустријског, европског и свијетског питања, дошао моменат кад би Аустрија требала и морала да учини нешто за Краља Николу, да испуни своје тајне уговоре према њему, да га награди, што је плаћао Црну Гору, Србију, Словенство и Ловћен. Сад или никад, вријеме је томе! Зар није тако? Јесте, јесте, — тако је; мораћете сви рећи, и пријатељи и непријатељи његови.

Аустрија међутим баш сада тражи главу Краља Николу и нестанак Црне Горе! Хиндибург је рекао: »Србија је једно велико гробље!« Централне државе знају, да су оне ископале то велико гробље. Знају и то, да то мора немо да плати, и траже да то плате не оне — кривци и злочинци — него Краљ Никола и Црна Гора, који су изгубили све бране Србију, да не буде велико гробље. Ја не говорим напамет, ја се не служим фалсификатима и лажима, ја говорим истину, говорим по фактима, и то, званичним.

Ево докази:

1.) Изасланик аустријске владе Виктор Адлер у тач. III. меморандума, који је предао штокарској конференцији тражи, да Србија добије излаз на море тако, што ће јој се присајединити Црна Гора.

2.) Социјалистички посланик Венд у полемици са Ризовом у Vorwaerts-у (Берлин) тражи за Бугарску Македонију (Скопље би остало Србији) а у накнаду за ово Србија добија Црну Гору и Скадар.

3.) Др. Лаза Марковић, проф. београдског универзитета, уредник полузваничне „La Serbie“ упутио је „Тану“ једно писмо, које је штампано у истом листу 14. децембра 1917. у ком писму тврди, да је ових дана долазило у Женеву повјереник аустријског министра спољних послова Czenek Slepnek и предлагао Србији да тражи мир, за што јој, поред осталих накнада, Аустрија дозвољава и јединство с Црном Гором.

4.) „Vossische Zeitung“ од јануара о. г. додио је један интервју Ризова бугарског министра у Берлину. Овај интервју репродуцирао је у броју 6. о. м. Corriere della Sera. Ризов тражи за Бугарску Македонију и Источну Србију (с Нишом, Неготином, Жајечарем и т. д.) а да Србија у накнаду добије Црну Гору.

Видјели сте како је Краљ Никола испунио овај „уговор“, а сад видите како

* Ова потанкост, Гатало, у Црној Гори најсериозније је служио и Краља Николу и Риста Поповића — Јабучанина и др. и ако је знао „да дају толико новца аустријском консулу за рад против Србије“. У њега се сада није још будила „чужа“ Србија. Он је и даље остао глав. интендант. Остао би и даље, да се војска није побунила против њега, тражећи да се овај изајм уклони. То је и било. Он је разријешен од те дужности, а исти Р. Поповић — Јабучанин заједно с Ј. Вукотићем и Вешовићем, да би га смјели ликвидирати, упутили су га са Херцеговином, да иде у Лешу. По и он су га напуштали чим су изишли из Скадра. Интересантно је, да је ова ликвидација, и ако је био престао бити главним интендантом, путовала у Италију неколико пута на дијурне као глав. интендант које му је Радовић исплатио. Ник нико не помисли да овим желим браћом Р. Поповић — Јабучанина. Не! Напротив ја бих од срца желио да он доживи и што теже од Гатала и Андрије, јер је он један између осталих, који је учинио да овај гадови поново дођу на државне јасле те да сада могу чинити ово што сви видимо.

га Аустрија испуња!

- Ипак морам, прије него што завршим констативати да је овај „уговор“ штампала, у сред Ниша и, поред цензуре, „Трибуна“ лист г. Наума Димитријевића (за кога се зна чији је лични и политички пријатељ) у почетку 1915. Сада га је, пак, поново штампало у „Југословенским листовима у Америци“ Ст. Богдановић, који је експедиран тамо с мисијом, да клевета Црну Гору, а за кога потпуковник Милан Прибићевић, шеф србијанске војне мисије у Америци, вели, у америчком „Србобрану“ да му је „најбољи помагач.“

★ ★

Према свему овоме што сам досада изложио двије су могућности.

Једна је, да је уговор између Аустрије и Краља Николе постојао, а Краљ Никола не испунио ни једну обавезу из њега, напротив све радио против уговора и Аустрије. Краљ Никола би, значи, овим учинио оно, што је учинила Италија и Румунија, које су имале уговоре са Аустријом. Он би због овога морао бити само симпатичнији, као што су то Италија и Румунија у друштву Савезника.

Друга је могућност да уговор није ни постојао, него да је фалсификован.

Без обзира да ли је једна или друга могућност, јер треће нема, овај „уговор“, овакав какав га видимо данас, може служити на част и Краљу Николи и Црној Гори.

Што се мене лично тиче, ја вјерујем и сад оно, што је вјеровао раније Радовић, да је ово један фалсификат, један злочин, невини до сада.

Да, да, најстрашнији, најгаднији злочин, који су учинили „доброволци“ Радовића, да би мучки, кукавички и разбојнички убили морално Краља Николу, као што су га хтели убити и физички. Али мени није циљ да браним Краља Николу. Не! Њега бране и браниће факта и догађаји. Он још има времена и могућности, да чека момент кад ће срамни клеветници, лажни свједоци, фалсификатори и злочинци бити ћерани бицем из храма Правде и Истине.

Да, он још има времена, да чека триумф „пелино-сућеног“. Али други је неко, који не може чекати дан Правде, дан Истине, а кога Краљ Никола представља. То је Народ Црногорски, који без помоћи, умре стотинама, хиљадама!.. Он, он је погођен овим злочиним, не Краљ Никола, он је због овог и сличних злочина страдио нечувено и онда, када је својим голим прсима, гладао, го, крвавих ногу и руку, дубоко у Србији, чак до Чачка, бранио и одбрано одступницу српској војсци.

Због тога ето и радим ово што радим. Због тога ето и моји пријатељи и ја бојимо се против вас до смрти и побједе, много раније него што мислите, јер имамо моћније оружје уз нас: Бога, Истину и Правду, а ви, пак, само милионе и разбојнике.

Дакле, фалсификатори, неваљалици, убице, злочинци, Бугари и Татари прођите се једном Краља Николе и Црне Горе, не због њега и црногорског народа, јер ви и са својим то исто чините, не због Бога, јер га се не бојите, него због вас самих и због имена које носите, јер ваша неваљалства свима ће нам пасти на образ.

★ ★ ★

И ако ћу у наредним бројевима говорити о питању уједињења, ипак за данас морам констативати изјесне ствари. А. Радовић је одустао, као што је познато од Југославије,*) какву предвиђа Крфена Декларација. На „предавању“ које се је ова незналица осмјелила држати у Француско-српском друштву, он најме тражи „јединство“, на макар коллики се дво српске земље ослободио. Ако се дакле ослободи неколико округа Србије и Црне Горе, или ако се ослободи само Србија и Црна Гора и Пантотрпни, опет је то „јединство“ и рјешење националног питања. Радовић дакле данас тражи јединство Србије и Црне Горе. То исто тражи: Виктор Адлер. Вен-

дел, Ченек Слеспанек, гроф Черини и Ренов. Црна Банда, дакле, води политику аустријску.

Кад би смо ми били морала и логике Радовића, и кад би као „доказе“ употређавали оно, што Радовић употређаје, ми би могли и овако резоновати: Факат је, да је Ј. Спасојевић имао састанке у Швајцарској са једним познатим агентом аустријским.

Факат је да је А. Радовићу Аустрија пустила породицу (и најдаљу својту) у моменту кад је он тражио абдикацију Краља Николе; а тај акт о абдикацији он је у Швајцарску, преко Милана Радовића, саопштио прије, него што га је саопштио и самом Краљу Николи!

Факат је, да је Ј. Ђурићковић, сада члан Црне Банде, онтукивао Радовића и Спасојевића за то, што помажу „аустријске пинионе“ (види 34. број „Гласа Црногорца“).

Факат је да је један бивши одговорни уредник „Уједињења“, познат „адмиралер“ Пијемаца, стално проповиједао, да ће Аустро-Немци побједити.

Према овоме, ми би могли рећи, да је Црна Банда и њен Хамза-капетан плаћен и од Аустрије, али ми то још за сада нећемо рећи. Рећи ћемо само то, што смо и доказали, да они воде аустријску политику, и да својим радом не чине само издајство према Црној Гори, него и према читавом Српском Народу. То ћу и доказати у наредним чланцима, те у то име, срећно ти ново лето, Радовићу!

Вл. Ђ. Поповић

Нариз,
уочи Нове 1918. Године.

СЛУЖБЕНИ ОГЛАСИ

ОБЈАВА.

Амерички Црвени Крст отворно је у својој амбуланци (dispensaire, rue Roissy d'Anglais, број 12, лекарску консултацију за све црногорске и србијанске поданике који болују од болести у плућима: од туберкулозе, катарис, плеуритиса и т.д.

Амерички Црвени Крст позива све који болују од тих болести да се сриједом и петком по подне, од 1½ до 3 сата, пријаве у амбуланцу, гдје ће им се пријукити потребни лекарски савети и гдје ће се узети у обзир све што им буде потребно у погледу њихова лијечења.

Карте, с којима се добија право на консултацију, издају се у кр. цр. Влади.

кр. срб. Посланству и код ових доктора лекара: гђца Бартош, 225 rue St Jacques гђца Левин, Hopital Laennec, rue de Sèvres 42

г. Милановић, Hopital de la Salpetrière, Boulevard des l'Hopital

г. Михајловић, Croix Rouge Serbe, 26 Avenue des Champs Elysées

г. Моачанин, 128 Boulevard Montparnasse

г. Петровић, 30 Avenue de l'Opera

г. Јовчић, Hopital des Enfants Malades, rue de Sèvres.

Број 4112
Пеји, 9.(22.) децембра 1917.

Р. Канцеларије
Кр. Министарства Унутрашњих Послова.

Комитет Црногорског Црвеног Крста у Женеви.

Сматра за потребно упозорити на следеће.

Многи, из необавјештености, упућују новац и остале нематеријалне пошљке (писма, дописнице и др.) у нашу домовину преко приватних особа, сматрајући да тиме постизавају више него кад би непосредно послали на овај Комитет. Међутим ствар стоји обротно:

Такве пошљке закишљавају и, врло често, губе се. Закишљавају, јер кад их приме приватне особе у Швајцарској, оне их не отпремају одмах даље, него их, најприје лично или поштом, предају овоме Комитету, па тек онда их он упућује даље на означену адресу. Губе се често за то, што та приватна лица није нају своје станове, те их пошљке морају или да траже или их враћају, а врло се лако могу услед тога и изгубити. Дакле упућивање пошљака на поједине приватне личности не само што је изливно, него и дагубно и штетно. Комитет Црногорског Црвеног Крста препоручује свакоме да своје повчане и писмене пошљке шаље непосредно на адресу овог Комитета (чак ни на појединце који су у њему запослени) а Комитет ће врло брзо и тачно све пошљке обавити, а стоји сваком на услузи, пошто му је то и задатак.

Пошљке треба слати овако:

Свака пошљка (карта, писма и др.) треба да има пропратно писмо са тачном адресом онога ко шаље и коме се шаље (име и презиме, занимање, улица и број куће, мјесто и посљедња пошта.) То је све потребно, за то, да се односна пошљка тачно упути на адресу гдје треба, и да би овај Комитет пошљаоцу могао послати или доставити одговор кад га прими.

За пошљку новца најбоље је узети чек у швајцарским францима који ће се исплатити овом Комитету; тај чек треба у препорученом писму послати овоме Комитету уз тачну адресу онога ко чек шаље и коме новац треба послати. По пријему чека, Комитет ће новац одмах послати гдје треба, на адресу, и у оној монети коју буде пошљаоцу назначио, а у исто вријеме извјештиће и пошљаоца како о пријему чека тако и о извршеној пошљци.

За пошљке, упућене на појединце и личи, Комитет не прима на се никакву одговорност. Пошљке треба упућивати само на ову адресу:

Comité de la Croix Rouge Monténégre
15, Rue Candolle, Genève, Suisse.

CRNOJEVIĆ

ОГЛАС.

16. децембра 1917., у 6 сати ујутру, умро је у Марсељу, у своме стану 283 avenue d'Agenc, Видо Бајковић, стар 29. година, зидар, нежењен, родом из Дујева код Ријеке Црнојевића. Сахрањен је 17. децембра, у 4 сата по подне, у гробљу Sanet, у одјељењу 2., ред 17., мјесто 7.

Није оставио никаквих наслједства.

Из Кр. Министарства Правде.

Број 2.

Пеји код Париза

2. (15.) јануара 1918.

Уредништво „Гласа Црногорца“ је умалога да објави овај проглас.

КР. СРПСКА НАРОДНА БИБЛИОТЕКА

Крф, 8. новембра 1917. Службено

Поштовани Господине

Једна од најдраж(и)јих нам културних тековина, велика Народна Библиотека у Београду, уништена је овим ратом. Ни на оно, што су примили појединци на се, да сачувају, будућа наша држава не може рачунати, да би за дошлје опет имала Народну Библиотеку; стога нам је дужност свима скупа, да се постарамо за оснивање Народне Библиотеке, која треба да прикупи, по могућности, све што је публиковано, а нарочито оно што се сада и што ће се даље у току времена публиковати.

У Кр. Српском Пресбиро-у Министарства Иностранних Дела већ се налази прилична збирка, која ће послужити

за оснoв будућој Народној Библиотеци. Дужност нам је свима света, да се та збирка што пре увећа, доуполни и да се тако понова оснује Народна Библиотека.

Стога се умолавају сва уредништва, штампарије и појединци да, по могућству, по два примерка свакога штампаног издања пошљу Народној Библиотеци. Поред листова, књига, брошура, штампаних говора, прогласа и т.д. који сад излазе из штампе, примаће се и издава књига, листова, брошура и т.д. ранијих година.

Народној Библиотеци потребна су сва издања на нашем језику, без обзира, да ли је садржина литерарна, политичка, научна и т.д., а такође и сва издања, и то су већином политичка, која говоре о нама и о нашем народу, на без обзира на коме су језику.

На сваком послатом издању слободно је забележити ко шаље дотични дар Народној Библиотеци.

Они пак добротвори, који би хтели своју личну библиотеку поклонити Народној Библиотеци умолавају се, да за сада не шаљу, већ да само јаве своју адресу и шта жете да да поклон Народној Библиотеци.

Моле се сва уредништва, да овај проглас општапају у својим листовима.

Адреса:

Bureau de la Presse
au Ministère de Affaires Etrangères de Serbie
(Grèce) Corfou

ИЗ УРЕДНИШТВА.

Током посљедња два мјесеца стижу администрацији Гласа Црногорца свакога дана тужбе, да лист не стиже уредно, да појединих бројева нема на продају у киосцима, (јер има „неко“ ко покупује све бројеве листа чим стигну на продају, и одмах их уништава...) и т.д. Управа листа урадила је све што од ње зависи да то спријечи, т. ј. уколико је могуће стати на пут невидљивим рукама тијех мрачних сила које и тај „начин“ сматрају као средство у борби против Црне Горе.

Молимо све поштоване читаоце да нам јаве који им бројеви нијесу стигли, па ће им се накондмо послати; и молимо, да нам пошљу своје тачно и читко написане адресе, које ће се ових дана штампати на омотима у којима се лист предаје на пошту.

У администрацији „Гласа Црногорца“ има још на стоваришту извесна количина свих 37 овогодшњих бројева. Ко жели набавити цео комплет (број 1. — 37.) нека нам изволи послати 2.50 фр. па ће му се послати поштом о нашем трошку.

Угледна књижевна фирма Хапет и комп. у Паризу примила је посао око распродаје појединих бројева Гласа Црногорца у свијем варошима Француским. Према томе, наши читаоци могу поједине бројеве листа (по 10 сантима примјерак) куповати у мјесту свога становања, и то, у књижарницама по жељезничким станицама и свима оним новинарским киосцима који стоје у трговачкој вези са фирмом Хапетер (Messageries de journaux Hachette & Cie). Нека читаоци изволе продавачу рећи да желе куповати Глас Црногорца, и одмах ће му фирма из Париза слати лист на продају.

Les lecteurs de „La Voix du Monténégro“ peuvent toujours obtenir la fourniture de ce journal dans les localités où ils séjournent, en s'adressant soit à la Bibliothèque de la Gare, soit chez le correspondant des Messageries de Journaux Hachette & Cie.

Уредник, професор Пејо Богдановић

Le Gérant: Georges Delagneau

IMPRIMERIE UNIVERSITÉ, 14 rue de la Harpe, PARIS
A. B. CARON, DIRECTEUR

Све што се тиче „Гласа Црногорца“ писма, рукописи, претплата, огласи, листови адресују се овако:

Journal officiel du Monténégro
Neuilly-sur-Seine
rue Ancelle

France

*) Као што ће читаоци имати прилику да се у вјерје, ово је шести пут, односно шесто издање, које Радовић мијења у питању уједињења од августа 1916.